

DESSECACIÓ DE L'ESTANY (1)

NOTÍCIES AL BOP I A LA GAZETA

per Esteve Mestre i Roigé i Ton Solé i Bonet

PRÒLEG

Aviat farà 60 anys que es va dessecar l'estany d'Ivars. El propòsit de l'autor en escriure aquest article per recuperar la memòria històrica, és recuperar el que digueren al seu temps els papers oficials, el Butlletí Oficial de l'Estat –BOE– o els Butlletins Oficials de la Província BOP, sobre la dessecació de l'Estany i la posada en marxa de la finca.

1919. PRIMER INTENT DE DESSECAR-LO AL SEGLE XX

En el BOP de 26 de juny de 1919 es publicava un edicte de la Jefatura de Obras Públicas on es donava compte que Joaquim Massana, gerent de Material y Obras de Barcelona –carrer Floridablanca, 108–, havia demanat la concessió de dessecació i sanejament de l'estany d'Ivars, que estimava en 149 ha.

A *La Vanguardia* de 28 de juny de 1919, comentaven com Joaquim Mas(sana), el gerent de la Societat Material y Obras de Barcelona, havia presentat una instància demanant l'autorització per la dessecació de l'estany d'ivars.

A *La Vanguardia* del 26 de juliol, la Camara Oficial Agrícola recolza l'oposició del Sindicat de Regants del Canal d'Urgell a dessecar l'estany

A *La Vanguardia* del 27 de juliol, la Comunitat i Sindicat General de Regs del Canal d'Urgell s'oposen a la dessecació de l'estany perquè si bé és cert que es regaria 149 hes. de terreny, per altra banda es deixaria de regar 1.500 ha.

A *La Vanguardia* de 4 d'agost de 1919, el President de la Càmera Agrícola Baron de Casa Fleix ha decidit recolzar la idea del Sindicat de la Càmera de Regants del Canal d'Urgell per dessecar l'estany.

EL FACTÒTUM: LOCOMOCIÓN Y TRANSPORTES S.A.

Cal dir que a l'inici dels anys 40 l'Estany d'Ivars i la seva possible dessecació era una possibilitat que contemplaven d'altres persones. A l'exili, Antoni Rovira i Virgili, en carta escrita des de Montpeller el 13 de març de 1945, tenia en cartera tot un seguit de projectes d'Obres Públiques a fer a Catalunya, pensant que hi tornarien aviat ajudats pels aliats que derrocarien la dictadura. Entre les obres que proposava, la tercera era un Pla de repoblació de les comarques lleidatanes, amb una nova xarxa de comunicacions i **l'assecamment de l'estany d'Ivars d'Urgell, el** que vol dir que la dessecació de l'Estany era, de feia temps, una proposta damunt de la taula, d'entitats i organismes.

En el mateix temps, a l'interior, una empresa Locomoción y transportes S.A. iniciava l'expedient –l'any 1945- per dessecar l'Estany d'Ivars.

QUI ERA?

Qui era Locomoción y transportes S.A.? El 1929 a l'Exposició internacional de Barcelona venien abonaments per aparcar. El 1932, volia fer un funicular a La Molina. L'any 1933, havien demanat la concessió d'un ferrocarril funicular de Núria. El 1942 l'empresa era la titular dels ferrocarrils de Núria. El 19 de juliol de 1948 se'ls concedia el permís per instal·lar el telecadires al Pic de l'Àguila de la Vall de Núria. Què hi feien aquella gent a l'estany d'Ivars?.

PETICIÓ D'INICI DE LES OBRES

En el BOE de 29 de desembre de 1945, la Jefatura de Aguas de la Confederación Hidrogràfica del Ebro (CHE) informava que s'havia rebut de Locomoción y Transportes S.A. una petició per al dessecament i sanejament de l'Estany d'Ivars i per aconseguir-ho es treballaria en els termes d'Ivars i en el de Vila-sana. Se'ls donava 30 dies perquè presentessin el projecte. Signava l'anunci a Saragossa, el 3 de desembre de 1945, l'enginyer en cap d'aigües, F. Fernández.

En el BOP de 16 de febrer de 1946, s'informa que en nom de Locomoción y Transportes S.A., Joaquim Mascort Carreres ha sol·licitat el sanejament i dessecació de l'Estany d'Ivars. Es pretenia fer dos canals de desaigües, el primer de 1.282 metres de Vila-sana i un segon de 1.625 metres al terme d'Ivars, per després fer la anivellació de les terres recuperades i fer sèquies per regar. Aquest document estava signat a Saragossa el 6 de febrer de 1946, per l'enginyer en cap F. Fernández.

En el BOP de 28 de novembre de 1946 la Jefatura Agronómica de Lleida informava que s'havia rebut un projecte per dessecar i sanejar l'estany d'Ivars. Si algú hi tenia alguna observació a fer, tenia de temps deu dies per fer-ho a partir de la publicació de l'anunci.

Vista de l'estany d'Ivars, l'any 1917 (Biblioteca de Catalunya, fons Salvany).

CONCESSIÓ DE LES OBRES

En el BOE núm. 270, de 27 de setembre de 1947, es publica un Decret de 22 de setembre de 1947 en què s'autoritza l'empresa Locomoción y Transporte a dessecar l'estany d'Ivars, a proposta del ministre d'Obres Públiques, prèvia deliberació del Consell de Ministres i de conformitat amb el Consell d'Estat.

El Decret té 8 punts: el primer explica que es deixaran les terres dessecades, aptes pel cultiu. El segon, que les obres s'executaran segons el projecte redactat per l'enginyer de Camins, Canals i Ports, Baldomer Tineo. Tercer, que abans de començar les obres han de ser aprovades per la CHE. Quart, l'explotació d'obres, concessió i la seva execució estaran supervisades per la CHE. Cinquè, totes les despeses d'aprovació final, inspecció i vigilància seran a compte del peticionari. Sisè, les obres començaran en el termini d'un any i acabaran en el termini de dos anys. Setè, concessió a perpetuïtat de l'obra, declarada d'utilitat pública, expropiació forçosa i lliure de pagar tributs. Aquest document fou fet a Pazo de Meiras, el 22 de setembre de 1947. Francisco Franco i el ministre d'obres públiques, José Maria Fernández-Ladreda y Menéndez-Valdés.

EXPROPIACIONS I RESISTÈNCIA

En el BOP de 20 de juliol de 1948, es començaven els tràmits per expropriar els terrenys de la part de Vila-sana. Els propietaris 6-9-22-24 i 26 són desconeguts.

1 i 18.- Francesca Guzman Gil, de Vila-sana. 2 i 8- Teresa Marvà, vídua de Greoles, d'Ivars. 3.- Francesc Real Llobera, d'Ivars. 4.- Teresa Almirall, vídua de Villorbina, de Vila-sana, 5.- Antoni Pifarré Pedrós, d'Ivars 7.- Magdalena Viladot Pedrós, d'Ivars. 10.- Josep Segarra Gasol, d'Ivars. 11 i 12.- Rosa Martí Planes, de Vila-sana, 13.- Pere Gou Rubinat, de Vila-sana. 14,16 i 17.-Antoni Gou Caselles 15.- Jaume Llobet Viladrich. 19.- Josep Segarra Moyà, d'Ivars. 20.- Ramon Segarra. 21.- Modest Salvia, de Barcelona. 22.- Duc de Sessa, de Madrid 25.- Francesc Costafreda Sellés, d'Ivars. 27.- Camí de Vila-sana a Vallvert 28.- Pesquera. 29.- Sindicat Regants Canal Urgell de Mollerussa i 30.- Dolors i Teresa Dalmases Bocabella.

En el BOP de 18 de setembre de 1948 s'anomenaven els veïns d'Ivars als quals s'expropiaria finca:

1.- Teresa Marbà Balcells, vídua de Greoles. 2, 3, 4 i 5.- Blai Segarra Riu. 6 i 12- Joaquim Graells Vilaró. 7.- Amparo Fernández Coll. 8.- Amparo Segarra Soler. 9.- Josep Gili Pedrós. 10.- Josep Segarra Fontanet. 11.- Mercè Valls Coll. 13.- Magdalena Miró Viladot. 14.- Dolors Solé Bosch. 15.- Antoni Salvi Torres. 16.- Antoni Isant Bech. 17.- Camí públic Ajuntament. 18.- Blai Bosch Vallverdú. 19.- Sebastià Badia Gaspar. 20.- Dolors Fernández Palou. 21.- Ramon Llobera Fusté. 22.- Josep Segarra Gasol.

En el BOP de 9 de novembre de 1948, la CHE inicia els tràmits per expropriar la pesquera que hi havia al terme d'Ivars, que era propietat de Florentina Carnicé Tudela, i les germanes Antònia, Raimunda i Teresa Minguell Oromí i els colons o arrendataris de dita pesquera era Antònia Palau Mayoral.

Sobre aquesta pesquera vam trobar una referència al BOP de 7 d'abril de 1883, on es comentava que el veí Joan Carnicé havia acudit a Govern Civil, per fer uns desaignües a l 'Estany i en el plànol presentat en el punt C demanava instal·lar-hi una pesquera, si no hi havia ningú que hi presentés al·legacions en el termini de 30 dies.

En el BOP de 30 d'abril de 1949, la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre demanava que els afectats anessin a l'ajuntament d'Ivars per nomenar un pèrit per fer la valoració dels terrenys a expropriar.

En el BOP d'11 d'agost de 1949, en referència als expedients d'expropiació de Vila-sana, han presentat recurs les peces 1, 14, 16,17 i 18 i serà el ministre qui decidirà què es fa amb aquestes peces... I es mana que els interessats nomenin els seus pèrits per anar a fer la valoració dels seus camps.

Vista de l'estany d'Ivars, l'any 1917 (Biblioteca de Catalunya, fons Salvany).

MARXA DE LES OBRES

En el BOP de 23 de març de 1950, es notifica i transcriu una carta que ha rebut el governador civil,

“Excmo. Sr. — “Saneamientos y Explotaciones Agrícolas. S. A.”, domiciliada en Barcelona. Via Layetana número 20 - 2, y en -su nombre y representación Don Santiago de Cruylles de Peratallada y Bosch y Don Antonio Jovés Miró, ante V. E. comparecen y con el debido respeto Expone:

Que “Saneamientos y Explotaciones Agrícolas S. A.” es concesionaria. por transferencia aprobada en O. M. de fecha 10 de agosto de 1949, de las obras de desecación y saneamiento de la laguna y estanque de Ibars en términos de Ibars de Urgel y Vilasana. para su puesta en cultivo, según dispone la concesión que fue otorgada por Decreto de 22 de septiembre de 1947, publicada en el “B. O. del Estado” número 270 correspondiente al día 27 del mismo mes y año a “Locomoción y Transportes S. A. y que dicha Sociedad transfirió a la firmante.

— Los terrenos que han de ser saneados forman una superficie aproximada de 150 Has. una parte de las cuales, de 30 Has., de extensión ha de ser destinada al cultivo del arroz este mismo año, por ser éste el único para que son aptos dichos terrenos debido al mucho tiempo que han permanecido inundados, que hace imposible que puedan ser utilizados para ningún

Vista de l'estany d'Ivars, l'any 1917 (Biblioteca de Catalunya, fons Salvany).

otro aprovechamiento agrícola que permita esperar la obtención de resultados económicos satisfactorios, en tanto el cultivo que se propone reportará la ventaja de sanearlos y recuperarlos para el corriente y normal de la región.

— En conformación de ello y en cumplimiento de lo dispuesto en el decreto de 23 de mayo de 1945, se acompaña la presente instancia el proyecto de coto arrocero suscrito por un Ingeniero Agrónomo. “— Por todo lo cual, a V. E. Suplican: Que teniendo por presentada esta instancia junto con el proyecto que a ella se acompaña, se sirva disponer lo necesario a fin de que sea autorizado el cultivo del arroz en la superficie de 30 hectáreas, a que ha hecho referencia. — Es gracia que esperan alcanzar del recto proceder de V. E. cuya vida guarde Dios muchos años. — Barcelona para Lérida 21 de febrero de 1950. — Saneamientos y Explotaciones Agrícolas, S. A. — Firmado ilegible. — Excelentísimo Sr. Gobernador Civil de la provincia de Lérida.”

Según el proyecto que se acompaña a dicho escrito, de momento se cultivará el arroz en una superficie de 30 hectáreas distribuidas en tres lugares distintos del pantano y que en la actualidad se encuentran ya al descubierto; el resto hasta llegar a 30 hectáreas, es decir 15,70 hectáreas, se elijan de las tierras que en estos momentos aún están cubiertas de agua.

A la zona denominada A. va a verter sus aguas el colector denominado desagüe General A 2. 2º principal, que después de efectuar un largo recorrido por varios términos municipales,

lleva todas las aguas recogidas al estanque, saliendo posteriormente del mismo; su caudal mínimo es de 150 litros por segundo, con lo que pretendiendo solamente regar una superficie de 5 hectáreas, hay agua más que suficiente para ello.

Para regar la superficie denominada B se cuenta con la acequia A. 2 2º Principal, en su final o cola, y dado el caudal que por ella discurre casi siempre superior a los 100 litros por segundo se podrán regar sin ningún entorpecimiento la zona fijada.

Por último está asegurado el riego de la zona C. con el colector conocido por el nombre "Desagüe del Molino", que lleva siempre al entrar en el estanque, un caudal mínimo de 75 litros por segundo, suficiente para el cultivo proyectado. Se dispone pues de agua suficiente, no sólo para regar la superficie que se desea acotar, sino incluso la totalidad del estanque, ya que para toda su superficie se podrían hacer con 275 litros por segundo, y en el desagüe un mínimo de 325, con lo que se regarán las 15,70 hectáreas que aún están cubiertas.

Lo que se hace público en este "Boletín Oficial" para general conocimiento y en cumplimiento de lo que dispone el Decreto del Ministerio de Agricultura de 23 de mayo de 1945. concediéndose un plazo de 23 días naturales para que puedan interponerse ante mi Autoridad cuantas reclamaciones procedan por parte de las personas que se crean perjudicadas, tanto por el acotamiento en si como por la nueva distribución de riegos y agua de escorrentías

Lérida, 28 de febrero de. 1950.

El Gobernador Civil

José Carrera Cejudo

EXPROPIACIONS FINALS

A la *Gazeta* del 24 de juny de 1950, es publica el Decret de 16 de juny de 1950 en què es declaren d'urgència totes les obres compreses en la concessió atorgada. Signava a 16 de juny de 1950, el dictador F. Franco i el seu ministre d'obres públiques.

En el BOP de 23 de setembre de 1950, la CHE anuncia que el dia 25 de setembre es pagaran a l'ajuntament d'Ivars els terrenys expropiats compresos entre els núm. de l'1 al 8, l'11 i el 12. En canvi de Vila-sana es crida els números 5 (Antoni Pifarré Pedrós), 10 (Josep Segarra Gasol), 11 i 12 (que corresponen a Rosa Martí Planes), 19 i 21 (Florentina Carnicé Tudela i les germanes Antònia, Raimunda i Teresa Minguell Oromí) i 30 (les germanes Dolors i Teresa Dalmases Bocabella).

AUTORITZACIÓ PEL CULTIU DE L'ARRÒS

Al BOE de 8 d'abril de 1953, es publica l'Ordre de 25 de febrer de 1953 en la qual s'autoritza Saneamientos y Explotaciones SA, que té domicili a Via Laietana, 26 de Barcelona, a conrear provisionalment arròs a l'estany d'Ivars en una extensió de 107 – 75 i 10 ha. respectivament. L'autorització tindrà una vigència de set anys, però passat aquest període es podria concedir el vedat d'arrosser a perpetuïtat. El 23 de juliol de 1953 es publicava dita ordre al BOP.

A inicis dels anys 60, Finques Farré, de Lleida, posava en venda els terrenys de l'estany.

EPÍLEG

Els signants d'aquest article s'han proposat explicar, en un proper article, com es va fer la dessecació de l'estany i si és possible assabentar els lectors de nous detalls. Per ara hem volgut saber com es feren "oficialment" les gestions per dessecar l'estany.